

SARUSI MIHÁLY

Pomeriumi jegyzetek III.*

ALMÁDIBAN, ALMÁDIBÓL... ÍRVÁN ÍRVA.

SZABÓ DEZSŐ ÁCHIMMAL

...még mindig: Írni, Csabán

...Áchimról, Áchimmel, Áchimnál! Szinte.

Amire ki gondolt volna.

Van (Békés)Csabán Szabó Dezső utca. Jó kis utcanév-történet: 1851-ben Pokol (a Nagyszik szélén), 1910-ben Prónay, 1949-ben Sallai utca, amely 1992-től viseli az író nevét. Ám semmi jelét nem látni annak (pl. Czeglédi Imre utcanévtárában), hogy az elnevező városatyák tudtak volna a harmadikutas (náci- és bolsiellenes) író-gondolkodó bármiféle kötődéséről városunkhoz. Mert hogy, mint Molnár József – a Nemzeti Parasztpárt egyik volt vezetője – írja Achim L. András élete és halála című, 2002-ben közreadott művében: Szabó Dezső Achimról mintázta Az elsodort falu főszereplőjét, Bőjthe Jánost, és Achimról külön tanulmányt is írt. Ez utóbbi 1938-ban jelent meg a Ludas Mátyás füzetek 40-41. számának címadó írásaként.

Achim... Molnárnál, és Szabó Dezsőnél is, aki Achim András című dolgozatára készülve ellátogat Csabára, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezzen a Zsilinszky-fiúk által 1911-ben meggyilkolt parasztkirály világról. Arról, hol, milyen körülmények közt, mely közösségben élve bontakozott ki az Ady által „egy nem teljesen sikerült Dózsa György”-ként emlegetett Achim-Áchim élete.

Szabó Dezső (Áchimhoz – és sokakhoz – hasonlóan) az ország lakosságának nagy többségét alkotó parasztságban látta a magyarság fölemelkedésének, mi több, megmaradásának egyetlen lehetőségét. A parasztdemokráciában, amely képes megvédeni bennünket mind az idegen hódítóktól, mind a saját zsványainktól – a nagyföldesektől és a nagybirtoktól egyaránt. Az Achim/Áchim által is követelt földosztás, a nagybirtok parasztkézre juttatásának réme indította az úri Magyarországot mindig, minden körülmények közt a parasztság szervezkedéseinek leverésére. Achim/Áchim keménysege, rendíthetetlensége, következetessége, a magyar parasztságba vetett hite készítette Szabó Dezsőt arra, hogy a csabai parasztkirályt legnagyobb regényének főhősévé tegye.

Nem is kissé idealizálva jelenítve meg Achimot/Áchimot... Bőjthe Jánosként? Mire az író válasza: típusokkal foglalkozik, nem személyekkel. Azaz ő ilyennek reméli a parasztsággal a magyarságot győzelemre vivő eljövendő vezetőt (az ő szavával: vezért).

* A Balatonalmádi állítólagos római kori nevére utaló POMERIUMI JEGYZETEK I. és II. része az Életünk 2021/1. számában jelent meg.

Szabó Dezső (1879–1945) az először 1919-ben megjelent *Az elsodort falu* második kiadásához írt előszavában emlegeti a főszereplője miatt öt erő bírálatokat. „A Bőjthe János-kérdés a legmélyebben érint, mert itt a művészet legnagyobb elhivatását akarják tagadni apró modern esztétikai elfogultságok kosztosai. Ezek szerint a) Bőjthe János valószínűtlen alak, b) a Jókai teremtményeinek világából való.

Mi nem valószínű Bőjthe Jánosban? Hogy egészséges? Hogy erős? Hogy okos és praktikus? Hogy megváltó akarata van faja iránt? Hogy parasztlányt vesz feleségül? Hogy épít és akar? Mikor sorra kérdeztem a kifogásolókat, egyik sem tudott határozott választ adni. Mert a vád oka itt nem az alakban, hanem a látó szemekben van. Hitvány pesti irodalmunk oda rothasztotta a közvéleményt, hogy a tisztaságot, az erőt, a megújulás heroikus vágyát rögtön a képtelenség képtelen vádjá illetti, mintha ezek nem volnának legalábbis olyan természetes megnyilatkozásai az életnek, mint a bomlasztás, a hazugság, a perverzitás.

Miért Jókai-féle alak? Van benne valami Jókai túlromantikus rajongásából, mely a szerelmet az abnormitásig hangsúlyozza az élet erőtényezői közt? Van benne valami Jókai talaj-elrugó ideális tökéletességéből? Bizony ebben az egészséges, praktikus, sokszor tökéletlen emberben semmi efféle nincs...”

Molnár János megírja, honnan tudott Szabó Dezső Áchimról, ki irányította a figyelmét a csabai parasztszocialista pártalapítóra. Személyesen nem ismerte; egyik későbbi írásában említi, hogy az első háború előtt „Ady Endre egyszer egy Márvány utcai kis kocsmában Kaffka Margitnak és nekem háromnegyedórás előadást tartott a paraszti ügy akkor még élő úttörőjéről, a végtelenül gazdag életű, harcos egyéniségű Achim Andrásról. Soha nem hallottam Adyt valakiről ily hosszasan, ilyen mélyről jött melegséggel beszélni. Ettől kezdve figyeltem Achim pályáját. Mikor aztán szörnyű halála hírért vettem, megfogadtam, hogy bele fogom rajzolni a parasztságnak ezt a hatalmas emberi megnyilatkozását a jövő nemzedékek lelkébe.”

Bele is rajzolta... regényében. A későbbi, Áchimról ódát zengő széptanulmánya csak ráadás.

Azt is Molnártól tudjuk, hogy az író az 1930-as években találkozott Achim lányával, Achim Máriával és férjével, Medvegy Elemérrrel, és ez juttathatta eszébe a megölt parasztvezért. Munkához látott, tanulmányozta a Zsilinszky fiúk poréneki iratait, és elutazott Békéscsabára. „De amint Szabó Dezsőnél lenni szokott, inkább csak érzelmeit vetette papírra a gyűjtött adatok helyett. Achim alakjában *Az elsodort falu* Bőjthe Jánosát jelenítette meg: 'Ady paraszt Apollója volt ő: a bőség, az erő, a szépség uralkodásra teremtett fejedelme. Ez a különös nevű paraszt a legszebb, a legmélyebben magyar típusok egyike volt. Hatalmas testében ijesztő erők feszültek s testének akarattalan pátosza népek mozdítására küldött vezért mondott. Roppant lépései alatt dobogott a föld, mint szerelmese közeledő lépteire az asszony szív. Az erő öntudata, az akarat biztonsága, az élethitté izmosodott meggyőződés parancsa áradt ebből a nagyon férfi férfiből...”

Hazátlannak, hazaárulónak mondták őt: aki a magyar földet az egyetemes magyarság hazájává akarta tenni. Felforgatónak, rendezavarónak nevezték őt: aki

a XVIII. század közepén kezdődő magyar feltámadás legjobbjainak: a Katona Józsefeknek, Berzsenyieknek, Horváth Ádámoknak, Széchenyieknek, Batsányiaknak, Kölcseyeknek, Eötvösöknek, Petőfiknek, Arany Jánosoknak szent hagyományát folytatta a magyar parasztság felmentésére. És aki azok jogának rendjét akarta a nemzet történelmi életformájává tenni, akik minden élet forrásai...”

Szóval: Szabó Dezső a „magyar paraszt Toldi”-nak érzett, kamaszos csínytevésekre „örök népi Ludas Matyi”-ként hajlamosnak látott Áchimról is írt, Áchimmal tartott, Áchimnál (Achim népénél, minálunk, Békéscsabán is) járt. Megérdemli, hogy ne felejtjük el.

Mert, ím, ő is értőn közelített felénk.

...Hogy mi nem jut az ember eszébe... Túl-a-Dunán! (A Nagy Magyar Alföldről.)
(...)

HODÁCS: MAGYAROSAN!

...Lönni, de minnek

...írjunk, beszéljünk. Kérte őseinket jó száz éve Hodács Ágoston (aki ekkoriban a Hodács Ágost nevet írta cikkei alá), a későbbi kisiratosi lelkipásztor. Hodács Ágoston (Szeged, 1879–Kisiratos, 1951) katolikus pap, hittanár, író, műfordító 1912-től szolgált haláláig a kelet-csanádi – ma Arad megyei – faluban.

A LÖNNI VAGY NEM LÖNNI című iratosi írói falurajzunk (amely villanykönyvként az Irodalmi Jelen honlapján olvasható) róla szóló fejezetét bővíteni kényszerülök, mert az Országos Széchényi Könyvtárban rábukkantam azokra a jegyzeteire, amelyeket az 1900-as évek legelején írt különböző folyóiratokba. Ami meglepett: szinte valamennyi írásával anyanyelvének ápolását szolgálta. Már temesvári papnövendékként, majd temesközi káplánként és hittanárként. Hogy kisiratosi plébánosként folytassa a szerinte egyedül figyelemre méltó szeretetirodalom magyarra fordítását. Franciából, dánból, németből...

1848-1849-ben a vidéki papság mozgalmat indított a katolikus egyház megújítására, többek közt a nőtlenségi tilalom föloldásáért, s ebben élen jártak az alföldi – különösképp a temesközi – falusi lelkipásztorok. Mert őket sújtotta elsősorban ez az előírás. Egyedül – ráadásul többnyire tanult emberként egymaguk – kisdud falvainkban... Hodács, amikor első cikkeit írta, nem sejtette, hogy később, kisiratosi plébánosként hasonló gondjai támadnak, mint ifjú – csanádegyházmegyei – elődeinek. Folyóiratbeli jegyzeteire bukkanva hamar kiderült, hogy a magyar nyelvért emelte ekkor föl a szavát. A magyar bölcsélet és a magyar egyházi szaknyelv megmagyarításáért fogott tollat.

Szögedi iparoscsalád gyermekeként hogy ne jutna eszibe, mit érthet mindebbül a fajtája! Mondhatni, sémmit. Hát tönni kéne ellene! Érte.

Tött, amit töhetött. Javasolt, kezdeményezött. Jó magyar embör vót! – töhetjük hozzá. Amennyire akkoriba lehetött – valamelyik feleközetbe szorítva.

A *Magyar Nyelvőr*-ben 1900-ban, tehát még papnövendékként jelentkezik először (5 sorral): a latin elvlasztás helyett magyarosan, a magyar nyelv szabályai szerint válasszuk el szavainkat, pl. Cip-rus és nem Cy-prus... Mondhatni, jól kezdi! Megadja a hangütést.

1901-ben a német–magyar szótárhoz egy-egy szóra megoldást kínálóok közt szerepel, tíz szó és kifejezés megfelelő magyar fordítását kínálva szögedit is fölmutat:

„Ramschbazar: ócska-kereskedés, zsibvásár, zsikpiac, Szegeden legalább így is nevezik; hogy miért, nem tudom; lehet, hogy ugyanott talán zsikot is (?) árúlnak.” (A szerk. szerint a zshipiacból lett.) Már fölszentelt papként (1903-ban) a confetti helyett a sarkadiak által használt „dobzó”-t, és egy szegedi könyvben emlegetett „aprószínes”-t ajánl figyelmünkbe. A purgatórium helyett pedig az egyként helyesnek tartott „tisztítóúz” és „tisztítóhely” közül az utóbbi használatát tartja kívánatosnak. Később szóvá teszi a szentírási hely idegenszerű idézését (II. Tim. 1, 5 – II. könyv, Timotheus 1. fejezet 5. vers), amit magyarosan is megtehetünk (Tim. II. 1: 5 – A Timotheushoz írt második levél első fejezetének ötödik verse).

Csak magyarosan... A papnövendék és a növendékpap közül az első szabályos (meg a kispap, toldja meg a szerk.). Az anyagelvi és az anyagelvű szó egyaránt használatos, pedig csak az utóbbi helyes – írja. A dr. kapcsán megjegyzi: magyarosan a címzés (foglalkozás, állás) a név után áll, pl. Dániel Ernő báró, Márki Sándor dr., Falk Miksa dr. kir. tanácsos. „Azt hiszszük tehát, hogy a címnek a név elé helyezése idegenszerű.”

1904-ben is van még javaslata a német szavak magyarítását illetően. Nyilván mert fordít – mégpedig nem keveset, tehát maga is megküzd egy-egy szóval. A Kriegsspiel: háborúsdí. A szalon helyett pedig a Vay Sándor által emlegetett nappalit ajánlja...

Hodács Ágost a *Hittudományi Folyóirat*-ban A hittudomány magyar nyelve nevű rovat szerzőjeként jelentkezett. 1901-ben, még kispapként a kánonjog szó mellőzését és az egyházjog használatát javasolja, hogy cikke végén oda jusson: „Beszéljünk magyarul!” – írja a pesti lapnak. A szentmise részeit is hasznosnak tartja anyanyelvünkön megnevezni – ahogy teszi egy veszprémi szerző, akinek a könyvéből gyűjtötte össze szöszedetét. E magyarítások javát ismerjük (pl. communio: áldozás, úrvét, vagy úrvételi imádság a misében; credo: hiszek (egy első szava), hitvallás; gloria: dicsőség, miserész; Sanctus: szent-szent; tractus: kivonat), de jó tudni, hogy a temesvári papnövendék – későbbi plébánosunk – a frissen elsajátított egyházi szaknyelv megmagyarítását pártolta. Hogy ha római katolikus is egyházunk, mégiscsak magyar, s nem a latin az anyanyelve a híveknek. Végül Pesch Tilmann Az Istenes Élet című, Tömösvárt ez időben kiadott imádságos könyvét ismerteti a lap eme évfolyamában. 1903-ban egyházjogi műszótárt közöl (Krassó-Szörény vármegyéből, Stájerlaktól, ahol káplán), amely ugyanekkor megjelent a Bölcséleti Folyóiratban is.

A temesvári *Bölcséleti Folyóirat* először 1901-ben közöl Hodácstól tanulmányt, mégpedig A bölcsélet magyar nyelve című rovatban ejt néhány szót a nyelvművelésről a magát szögediként jegyző, tömösvári diák. A magyaros szóhasználat, helyesírás, a fölös idegen szavak használata ellen szólva, pl. hogy kiejtés szerint írjunk emanci-

patio helyett emancipációt. (Az egyenjogúsítás eme megnevezése s leírása is ellenállásba ütközött?..)

Az Adalékok egy bölceleti műszótárhoz című tanulmányának bevezetőjében elárulja, hogy erkölcsbölceleti összeállításához forrásként Cathrein Győző kétkötetes munkáját használta, amelyet a csanádi papnövendékek fordítottak le s adtak ki Temesvárott 1900-1901-ben. „Úgy gondolom, hogy teljes joggal használhattam ki e művet, mert mint papnövendék jelentékeny részt vettem a Moralphilosophie fordításában, javításában egyaránt, de nem kevésbé, sőt elsősorban nekem van részem abban, hogy az Erkölcsbölcelet fordításában – elismerem, hogy talán nagyobb mértékben, semmint kellett volna – keresztülvitetett a magyarosítás elve. Nagyobb mértékben – mondom; mert most sokkal jobban érzem annak igazságát, amit annak idején írtam: 'Talán vissza kellett volna riadnunk e nagy feladattól (t. i. a Moralphilosophie fordításától), különösen, ha tekintjük, hogy a magyar bölceleti nyelv csak nagyon gyöngén van kifejlődve s csak most kezd fejlődni; s mi mégis magyar nyelven bölceletet akarunk kibocsátani'... Meg akartuk legalább némileg mutatni, hogy édes hazai nyelvünk nem oly szegény, mint hinnők, s bölceletet magyar nyelven írni nem lehetetlenség.” Filozófiát valóban, de bölceletet... S írá mindezt Hodács a tömösvári papnövendékek által lefordított Cathrein-mű előszavában. Azaz... ez a műfordítás is az övé? Nem kis részben. Bevallja, nem boldogultak jó pár szakszó, pl. a dogmatizmus magyarításával, de mondjuk a traditionalismusra meglették a megfelelő magyar szót a hagyományelvűségben.

Hogy kiadós szöszedetének bevezetését így fejezze be: „Mily szép s gazdag is vagy édes magyar nyelvünk. Nem is képzelhetem, hogy nem szeretne csak egy is, ki e földön, áldott magyar földön látott napvilágot. Zengd el Isten létét, egyház dicsőségét, beszélj a lét és élet elvont fogalmáról. Senki se mondja azt, hogy szegény vagy erre. S ha talán úgy volna? Tegyük gazdaggá mi! Ez szent kötelesség! Miként érzésünkben, legyünk nyelvünkben is, legyünk mi magyarok! Egy Pázmány, Faludi, Vörösmarty álljon példányul előttünk... Magyarul s egyszersmind magyarán beszéljünk!”

Tegyük gazdaggá. Már mint mi, magyarok, a saját nyelvünket. Más nép fia meg... a sajátját.

Censura: könyvvizsgálat. Rationalismus: észelvűség. Idealizmus: eszmeelvűség. Ontológia: lényegtan. Naturalismus: természetelvűség. Materialismus: anyagelvűség. Pantheismus: mindenistenítés. Maxima: sarkigazság, alapelv. Fidelitas: szavatartótság. Vivisectio: élveboncolás. Polytheismus: sokistenhívés. Magia: varázslás. Usus: használat. Confusio: összekeverés. Traditio: átruházás. Entitative: lényegileg. (Stb.)

Tömösvárt mire nem jutottak kispapjaink! Továbbadva mindazt, ami arra érdeemes (mert nem az ujjukból szopták). Élükön Hodács Ágosttal. Ekkor már Krassó-Szörényben...

„Krassó-Szörény”... Tudja még valaki, merre keressük?

Hodács, Hodács.

Hogy a végén az aradi-csanádi sík fekete földjébe merüljön.

A *Nagyasszonyunk* című győri képes folyóiratban 1909-ben, 1910-ben fordításai jelennek meg. Franciából Eugénie Dubarry-elbeszélések sorjázna, amelyek a *Sur le chemin* (Az úton) címmel megjelent párizsi kötetből valók; Hodács kisebb műfordítás-kötetet állíthatott volna össze ezekből a dolgaiból is. Majd Jörgensen János írásai következtek – ezeket viszont már kötetben adhatta közre, ahogy Weiler M. imádságmagyarázatait is. Az igényes győri katolikus lapban többek közt Nyíró József, és a balatoni világot megörökítő Váth János is közölt. A Jörgensen dán író művét tartalmazó műfordításkötetét maga ajánlja: „A 112 lapra terjedő könyvecskét példányonként 70 fillérért szállítom bérmentve, bolti ára különben 1 k. Legalább tíz példány egyszerre való megrendelésénél a példányokat 50 fillérével számítom.” Hogy visszajöjjen valami a nyomdaköltségből? Máig ismerős történet. (Temesben, Csánádban, Aradban.) (Bizonyára Krassó-Szörényben úgyszintén.) (Sőt...)

CSURKÁVAL A GÁTON

...gátalján

1988-ban hívott a Magyar Fórumhoz. Nyilván az általa is megismert írásaimból (nem túl nehezen) kikövetkeztethető gondolkodásomnak köszönhetően, meg netán annak is, hogy tudhatott MDF-tagságomról. És hogy békési ő is...

Nem mentem. Örömmel álltam volna közéjük, de visszafogott a család. Szerencsére. Mert hogy mit csináltam volna, ha e szerkesztőségben ér a pártszakadás, majd a lap csödjé? Egyik is, másik is. Épp elég nehéz helyzetbe hozta volna a két serdülőben lévő gyermeket nevelő családot.

Pista bátyám levelét máig nem lelem! (Nagy Gazsiénak is bottal üthetem a nyomát...) Mert több esetben – ez időben is – ha szorult körülöttem a hurok (mert túl sok ávós-gyanús alak nyüzsgött körülöttem) elrejtettem a III/III-asok szemében ellenségesnek vélhető irományokat: leveleket, kéziratokat.

Korábban hívtak az Új Íráshoz is, ettől is a család óvása – viszonylagos biztonságának a megvédése – tartott vissza; hogy pontos legyek, a feleségem (mindenekelőtti) otthonféltő óvatossága. Hogy biza gyermekeinknek enni kell adni, ha kötél szakad, akkor is.

Inkább ne szakadjon.

Beállt viszont másik viharsarki értelmiségi, akiben Pista bátyánk szintén megbízott. Nem elhivatott tollforgató, de elkövetett néhány ide kapcsolható dolgot. Hogy harminc magyar év teltével a szemkilövető volt miniszterelnök és a magát körülmetélkedni kezdő pártelnök oldalán leljük. Írom neki: „Szegény Antall, szegény MDF!” (Többet nem küldött DK-Jobbik szövetségre uszító röpiratot a villanypostáján.)

Szóval... maradtam.

Korábban találkoztam már vele párszor.

Írószövetségi közgyűlésen előttem ül pár sossal. Hangosan cseveg a mellette ülővel. Hogy aszondja:

– Kutyából nem lesz szalonna!

A kedves kommunista szónokot dicsérte ily módon.

Szó, mi szó.

Más esetben meg szószékről szembesítette ugyanazokat a helyzettel:

– Ég az Ecsedi-láp!

Hogy leintsék, „már eloltották”. Oltották a rosseb...

A nyolcvanas évek elején Szigligeten nyaralunk a családdal az írószövetségi alkotóházban, igen jó társaságban. A feleségem máig úgy emlegeti, hogy legszebb nyaralásai voltak a szigligetiek; ennyi okos, tisztességes, szeretnivaló emberrel még sose volt együtt. Hogy úgy mondjam, nemzeti szellemű íróink, költőink és irodalomtörténészeink java pihent rendre éveken át ugyanabban a nyárközepi két hétben az egykori Esterházy kastélyban.

Imre barátunk mutatta a szemközt lévő edericsei hegyoldalt: az ott Csurka Pista nyaralója. Abból a pénzből vette, amit az oroszoktól tiszteletdíj gyanánt kapott a náluk bemutatott darabjaiért egy összegben. Meg hogy:

– Meglátod, a jövő embere...

Tudtam, hogy a mi korunk egyik legjobb színjátékírója, ugyanis a Petőfi Színházban magam is láttam a Döglött aknákat. Kirobbanó siker volt nem csak Pestbudán, de Veszprémben is! Arról nem beszélve, hogy amikor a bakonyi székvárosban bemutatták Csurka e darabját, megdöbbenve hallhattam az író és színdarabja vesszőfutásáról. Megtámadták, belülről, hogy mégis lássuk, s nézőként örömmel lehessünk résztvevői a sikernek. Utóbb szigligeti nyaralásaink egyikén (jó húsz évvel később) a veszprémi társulat egykori dramaturgnőjének a szájából hallhattuk a magyarázkodást – merthogy ő lehetett a följelentő(k egyike). Hogy fény derüljön, „véletlen”, arra is, hogy a Sarusi nevű firkászt ki támadta meg színházi tárgyú jegyzetéért. Szerencsénkre... akkor már Pozsgay volt ott az első ember, intézkedéssel megbízott fősztályvezetője meg minapi évfolyamtársam Debrecenben – így megúsztam.

Aztán 1991 elején, már a választási kampányra készülve, MDF-nagygyűlés a Balassi művelődési otthonban (az egykori csabai kisgazda székházban). Ahol az első sorokat az országos és a helyi sajtó emberei töltötték meg; tán azért is, mert várható volt (Csabán mindenképp) a demokrata fórum győzelme – amihez szerénységünk is igyekezett hozzájárulni. A népgyűlés végén kérdezhetek a hírlapírók. Egyikünk arra volt kíváncsi – nyilván mert a szerkesztője ezzel bízta meg -, „mi lesz az újságírókkal”? Akik ugye eddig jobbára – más híján – a pártirányítású sajtónak voltak kénytelenek dolgozni? Mármint mi vár ránk egy MDF-vezette országban?

Pista bátyánk egy legyintéssel elintézte e számára nem is olyan fogas kérdést!

– Az újságírók? Nálam jobban kevesen ismerik őket. Beállnak a hatalom mögé!

...szóval hogy valami effélét szögezett le. Hogy nyugalom, ebből nem lehet baj?

Ahogy eddig a komcsikat szolgáltuk, most majd a polgári demokráciát fogjuk!

Mert a hírlapírók már csak ilyenek. Hogy másmilyenek...? Mi nagyon jól tudtuk. Szó sem volt átállásról. Az egész országban ezt tapasztaltuk: az újságíró társadalom egy része – talán a fele? – valóban kimutathatta a foga fehérét, és beállt, végre, szabadon, oda, ahol a helye van. A valóban szabadságot adó nemzeti oldalra. Veszprémben, Csabán, Szolnokon, Fehérvárt... Az egész országban új lapok alakultak, és versenyre kényszerítették a pártállami kézből nyugati magánkézbe lopott sajtót. Hogy kedves nemzeti szellemű országirányításunk a lovak közé vesse a gyöplőt... Azzal, hogy szabad a vásár!

Mert elhitték, hogy szabad a piac. Hogy lett volna?!

Pár év alatt (elmaradván a remélt támogatás) elfogytak, kimúltak, kinyújtóztatódta e lapjaink. Maradt a megyénkénti egy, egyetlen lap (napnyugati gyarmatosító kézben). A többi...

Csurka lapjában a következőkben több írásom is megjelent. Tudósítás helyett elbeszélés, tárca... Kapásból, nyomban közölte.

Ő a gáton; én a gátalján.

Még egy eleven Csurka-émlék. „Csurka-élmény”. Sodrás, Körös Irodalmi Társaság: Konrád? Csurka...

Irodalmi társaság alakult szülővárosomban, amely alelnökének választott. Egyben irodalmi lapjuk szerkesztőinek (vagy micsodái) egyikévé emeltek. „A társaság” – a társaság? – első rendezvényének Konrád-estet tervezett. Azt javasoltam, ha Konrád, akkor legyen Csurka is – hogy megtartsuk az egyensúlyt. A magyar szellemi – mi több, irodalmi – élet két szélsőpontján áll egyik, másik. Ha nektek az egyik kell, én ragaszkodnék a másikhoz (is).

Nem. Szó sem lehetett róla! Mert Pista bátyánk ilyen-olyan-amolyan... Hogy lehetne párba állítani Gyurka bátyánkkal?!

Nagyon nem tetszett.

„Másnap” megjelent a Sodrás nevű folyóirat, melynek ott volt a stáblapján a nevem.

No, ez tette be a kaput. Ugyanis egy erdélyi ifjonc nekiment Sütő Andrásnak...

Mondok, erről ennyit. Azon nyomban kiléptem, lemondtam.

Ő a gáton, én csak a...

Hiányzik; ahogy Püski Sándor Magyar Élete is.

Mi minden.

A magyar élet, meg ezek...

NAGY GÁSPÁR BEREKI KÖVE

Gazsi, Gazsi...

Nagy Gáspár élete utolsó éveiben össze rendre eljött Berekfürdőre a karcagi íróbarát, Körmendi Lajos által megálmodott, szervezett és kiteljesített írótáborba. Jött az alapítástól, 1999-től, amikor csak tehetette. Vagy jött az üzenet, most éppen miért nem

lehet köztünk. Mint e tábor rendszeres lakója elmondhatom: Gáspár akkor is köztünk volt, amikor épp nem jöhetett. S ott van azóta is, hogy követte – gyanúnk szerint a mennybe – Lajos barátunkat.

Dunántúli az Alföldön... lelt baráti körre? Bizonyára máshol is otthonosan mozgott Nagy Gáspár. Körmendi (gyanúm szerint) azért hívott bennünket a bereki író-táborba, hogy az általa a világ legkellemesebb enyhelyének gondolt Berekfürdőn Szent Mihály havában egy-egy hetet közösen eltöltve megértsük, miért gondolja oly egyedülállóan gyönyörűnek a szülőföldjét, az Alföldet, azon belül is mindenekfölött a Nagy-kunságot, s hogy híret vigyünk a nagyvilágba – a magyar világba – az ő szépséges kisvilágának. Meg persze, nem mellékesen, egymás segítségével erősítsük magunkban annak a tudatát, hogy a (kánonhívó) divatvilág helyett a nemzeti irodalom legszebb – legszentebb –, ám eléggé semmibe vett hagyományainak fölvállalása a legméltóbb hozzánk. Például a fürdő öreg fái alatti beszélgetéseken, az éjszakai fürdőzéseken – nyakig a gyógyvízben –, a falu ligetes utcáin sétálva, ne adj’ Isten fehér asztalnál, pohár bor mellett megejtett eszmecestréinken.

Körmendi egyik álma volt, hogy a bereki hévízfürdő sétánya mellé az Alföldhöz és e fürdőhelyhez kötődő írók szoborsorát állíttatja az elképzeléseit támogató önkormányzattal. Hajdú Lajos, Berekfürdő – azóta már jobb létre szenderült – polgármester orvosa jó társnak bizonyult ebben is, mostanra már négy emlékkő áll a bereki gyógyfürdő szoborsétányán. S alkotótársként állt az elképzelés mellé a szobrász barát, Győrfi Lajos is, aki az emlékkövek alkotója. (Nem csak a születő írói szoborsétány emlékkövei az ő művei, az ő szobrai ékítik Berekfürdő köztereit is.)

A fürdőkapu felőli első kövön a karcagi határban lelt, gyógyító erejű hévizet dicsőítő („természetesen” népi) írótól vett egy-egy idézet áll; a 2003-ban állított emlékkő Móricz Zsigmondot, Féja Gézát, Erdélyi Józsefet, Benedek Istvánt és Hegyesi Jánost idézi. Móricz 1932-ben, a fürdőhely születése körüli pillanatban, így fogalmazott (ez került tőle a kőre): „Ömlik az aranyfolyam a föld áldott mélyéből...” – a Karcag határában lévő Berekben, ahol a semmiből mára gyógyfürdő s nyaralófalu született. A sorban utolsó, a 2018-ban negyediknek emelt emlékkő Jókai Annáé, aki haláláig évről évre vendége volt Bereknek a Szent Mihály havi író-táborban.

A második emlékkő a Berekfürdőt a művészetek szentélyévé varázsolni igyekvő Körmendie (egy évvel halála után, 2006-ban állították) – Körmendi Lajos nem csak az író-tábor alapítója, szintén az ő elképzelése alapján született a festőtábor, s az irodalmi társaság, a képtár és a szavalóverseny is túlélte korai halálát. A 2010-ben állított harmadik emlékkő az új magyar költészet egyik nagy alakját, a Körmendi Lajosnak köszönhetően a Nagy-kunsághoz is kötődő – vasi születésű és neveltetésű – katolikus költőt, Nagy Gáspárt idézi közénk. A kövön ez áll:

IN MEMORIAM
NAGY GÁSPÁR
1949–2007

*„de a remény sohasem meghaló,
ha minden utolsó szalmaszál
ABBÓL A JÁSZOLBÓL VALÓ!”*

*„Nem libegtem de nem is késtem
elfáradtam a holdsütésben...”*

„Illa berek, ha jön egy szép illanó álom”

Nagy Gáspár

Berekfürdő illanó álom – maradt – Nagy Gáspárnak.
Meglehet, az valamennyiünknek.
Szép álom – Gáspárral, Lajossal, s a többiekkel.

